

**ІДЕЇ ДМИТРА ОВСЯНИКО-КУЛИКОВСЬКОГО
В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ**

**В. А. Папіш, доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови, Державний вищий навчальний заклад**

«Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна)

e-mail: vitalija.papish@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2609-1620>

Scopus-Author: 57782623900

У статті проаналізовано знаковий внесок Д. Овсянико-Куликовського в розвиток української психолінгвістики. Актуалізовано проблематику його психолінгвістичної теорії, що спроектована на психологію обдарованої особистості, роль ірраціонального в процесі текстотворення, психологічну природу слова, психологічну інтерпретацію текстів, асоціативно-аперцепційні процеси та психологію національної особистості. Акцентовано на своєрідності опрацювання питань взаємозв'язку психіки з художнім світобаченням митців та ролі художньої інтуїції. Простежено, що, розробляючи питання відображення норми й патології в мовленні, український учений близько підійшов до проблеми акцентуованого письма, учення про психоакцентуацію. Схарактеризовано інструментарій психологічної інтерпретації мовних явищ, зокрема психолінгвістичні методи, якими послуговувався дослідник, насамперед це експеримент та спостереження. Продемонстровано, як Д. Овсянико-Куликовський розвинув учення О. Потебні про психологічну природу мови, презентувавши теорію про емоційність і творчий характер мови. Розкрито причини того, чому науковий спадок українських мислителів раніше ігнорували. Окреслено коло сучасників Д. Овсянико-Куликовського, які високо оцінювали його науковий доробок. Перспективу дослідження обумовлено тим, що необхідно ліквідувати білі плями в історії національної психолінгвістики, уписавши в українську історіографію основні постулати теорії Д. Овсянико-Куликовського.

Ключові слова: акцентуоване письмо, національна історіографія, норми й патології в мовленні, Д. Овсянико-Куликовський, О. Потебня, психологічна природа слова, психолінгвістична теорія, експеримент.

<...> В українській культурі чимало <...>
постатей з ореолом інтелектуальності.

До них належить і вчений-філолог

Дмитро Овсянико-Куликовський. <...>

Його інтелект вирізнявся академічною
різноплановістю й взірцевою самокритичністю.

Ярослав Голобородько [2, с. 2].

Актуальність. Д. Овсянико-Куликовський (1853–1920) належить до незабутих учених, відомих репрезентантів Харківської психолінгвістичної школи, учнів і послідовників психолінгвістичної теорії О. Потебні. Як відомо, у віці 34 років учений уже був доктором наук, глибоким знавцем *індоіранської філології*, однак під впливом психолінгвістичної концепції О. Потебні змінив вектор наукових пріоритетів і поставив собі за мету провести «психологічне дослідження творчості й творінь великих письменників-художників і поетів-ліриків <...>» [див. про це: 2, с. 4]. Свої праці українець-інтелектуал писав російською мовою, як, на жаль, було прийнято в російській імперії через заборону української мови, і, мабуть, через це його науковий набуток в останні роки став менше привертати увагу дослідників, хоч повинен «розглядатися саме під кутом зору сучасних актуальних напрямів мовознавства, як-от: когнітивної лінгвістики, прагмалінгвістики, психолінгвістики тощо» [4, с. 267]. У період російсько-української війни ми навчилися відкидати й заперечувати чи трактувати як асимілятивний негатив російськомовні праці, але варто пам'ятати, що за чужим словом як атрибутом тоталітарної держави часто

простежується поступ й української науки, що потребує відповідного осмислення. В українській науці Д. Овсянико-Куликовський добре відомий як історик і критик літератури, філософ, культуролог, але менше – як український психолінгвіст, що й зумовлює *актуальність* цієї статті. *Новизна* наукової студії мотивована необхідністю презентувати психолінгвістичні постулати українського дослідника для виформування цілісної картини досягнень українських психолінгвістів, що їх раніше приписували російській науці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наголосімо, що сучасні вчені згадують ім'я Д. Овсянико-Куликовського в контексті проблем, пов'язаних із психолінгвістикою. Зокрема, Т. Космеда характеризує своєрідність інтерпретації лінгвофілософської категорії оцінки, що презентовано в працях ученого: ідеться про психологічні основи оцінки [4]; трактування естетичної вартості слова у філологічній концепції дослідника критично оцінив С. Вакуленко [1]; біографію Д. Овсянико-Куликовського в контексті розвитку історичної, психологічної та лінгвістичної наук по-новому простежує історик О. Ладиґа [5]; окреслені постулати філософії мови в спадку науковця досліджує В. Свищо [8]; психологію обдарованості – Е. Загурська [3]. Перелік праць, у яких презентовано рецепцію спадщини Д. Овсянико-Куликовського, можна продовжити. Водночас зазначмо, що, незважаючи на чималу кількість наукових розвідок, які характеризують аспекти лінгвістичної діяльності науковця, не було систематизовано його психолінгвістичні погляди.

Мета дослідницької студії – зреалізувати рецепцію концептуальних положень наукового доробку Д. Овсянико-Куликовського, узагальнити відповідний матеріал і продемонструвати, як психолінгвістичне вчення метра філології по-новому осмислюється та розвивається. Його праці, вільні від схематизму й примітивізму, залишаються актуальними, потрібними для відновлення історичної пам'яті та усвідомлення ролі українських інтелектуалів у розвитку національної науки та нації загалом.

Вивчення психологічного світу особистості Д. Овсянико-Куликовський розпочав із себе, задовго до зустрічі з О. Потебнею. Від природи, як зауважують дослідники, учений був невпевненим у собі й презентував психотип інтроверта. Він удавався до «внутрішнього самошліфування і психічної самокорекції», оскільки мав серйозні сумніви й щодо своїх здібностей, і щодо уявлення про ставлення до нього з боку зовнішнього середовища [див. про це: 2, с. 3]. Його «психічна саморегуляція» – це й початок захоплення психологією, і промовистий штрих біографії, і приклад того, що подолання уявної меншовартості може привести до високого наукового злету. У подальшому поглиблений психологізм став маркером його творчої, зокрема й стильової, манери викладу авторських наукових роздумів. «У своїх творах він поставав аристократом духу, інтонації та інтелекту» [2, с. 5]. Д. Овсянико-Куликовський розвивав психологічну школу академічного напрямку, зокрема гегелівську ідею психології автора й художнього стилю. Нагадаймо, що він жив у час, коли межі між мовознавчим та літературознавчим психоаналізом не були чітко простежені, а філологію як науку досліджували цілісно. Саме тому його психолінгвістичні ідеї презентовані й у літературознавчих працях, зокрема: «М. В. Гоголь» (1910), «Літературно-критичні роботи», «Психологія думки й почуття. Художня творчість. Основи ведаїзму» (1909).*

Якщо оцінити ці літературно-психологічні етюди з огляду на особливості авторського осмислення духовно-історичних тенденцій доби, то можна простежити формування в цих працях психолінгвістичну наукову термінологію, виокремлення певних психолінгвістичних категорій, що логічно продовжується і в його мовознавчих розвідках. Продемонстровано, наприклад, актуалізацію таких термінів: *суспільно-психологічний тип; чуттєва душа інтелігента; морально-здорово фігура; психологічна асоціація; моральна стійкість; психологічні особливості людини; моральний тип; психологія мислення* [за працею «Історія російської інтелігенції» (1909)]; *процеси асоціації; егоцентричність; підсвідома сфера; психологічна природа особистості; синтез психічних процесів особистості* [за працею «Вступ до ненаписаної книги з психології розумової творчості (науково-філософської та художньої)»

*Усі назви праць Д. Овсянико-Куликовського та цитати з них подаємо в перекладі українською мовою.

(1909)]; *чуттєве сприйняття; закон асоціації, аперцепція предиката; еволюція думки; психологія творчості; духовна сутність* [«Потебня як мовознавець-мислитель» (1893)]. У зазначених працях науковець пропонує образні номінації психолінгвістичних термінів (*музика красномовства; магічна сила поезики; мисленнева енергія*); омовлює важливі концептуальні положення, наприклад щодо наявності *прогресу думки і психіки*; стверджує, що *національність повинна бути визнана там, де є мова (а не сукупність говорів)*; *мова презентує розвиток думки*; спонукає *глибше розуміти роль мови у відображенні дійсності* та ін.; виокремлює дослідницькі аспекти, акцентуючи на чиннику *впливу психології на націю*; уважає, що *«національність» – презентант психологічної форми*; наголошує на *моральних зв'язках, що існують між письменниками*, та на *моральному аспекті публіцистики*; безперечним, на його думку, є *зв'язок мови й духовної сутності* та ін. Д. Овсянико-Куликовський започаткував і нову галузь досліджень, поширену сьогодні, – *особистість текстотворця в художньому образі*. «Ієрогліфом душі» називав він художній твір, закликаючи до його дешифрування з метою пізнання психології генія: у сучасній термінології це назвали б процесом *декодування* чи *реконструкції* образу автора. Для пізнання митця Д. Овсянико-Куликовський радив залучати й персональні тексти, чи еґо-тексти, зокрема біографію (психобіографію), епістолярій, щоденники, особисті документи, мемуари. Усе це реалізовано й у працях ученого про творчість Гейне, Гете й ін. [«Питання психології творчості: Пушкін. Гейне. Гете. Чехов» (1909)] та в соціально-психологічних дослідженнях про тогочасну дворянську інтелігенцію [«Історія російської інтелігенції» (1903–1911)].

Додатково опрацювавши психологічну й медичну літературу з психіатрії, Д. Овсянико-Куликовський заглибився також у проблему усвідомлення *психологічної норми й патології*. Згодом він підтримав думку психологів про відсутність чіткої межі між психологічною нормою і психологічною патологією, вважаючи, що між ними існує певна перехідна, синкретична, зона, із якою вчений і пов'язував ознаки *психологічної обдарованості, чи психології геніальності*, зауважуючи, що в її основі – механізми естетичного сприйняття, що презентовані певними типами. Здобуті знання в суміжних галузях науковець використовував для характеристики відомих особистостей [6, с. 70]. Зокрема, вивчаючи Жан-Жака Руссо, професор виявив у його психотипі ознаки інфантильності, у натурі Миколи Гоголя – схильність до надмірного містицизму. Геніями учений уважав Ісаака Ньютона, Санті Рафаеля, Імануїла Канта, Йоганна Вольфганга фон Гете, Людвіга ван Бетховена, Генріха Гейне, Адама Міцкевича, Тараса Шевченка та ін. Можна стверджувати, що Д. Овсянико-Куликовський близько підійшов до розуміння явища *лінгвопсихоакцентуації* (термін авторський – В. П. [7]). На цьому наголошують і сучасні дослідники, порівн.: «Микола Гоголь, за концепцією вченого (Овсянико-Куликовського. – В. П.), – це тип письменника з гранично індивідуалізованою харизмою та манерою погляду на світ, це репрезентація різновиду **акцентуйованого** (жирн. шрифт автор. – В. П.) художнього письма <...>» [2, с. 5].

Важливо, що Д. Овсянико-Куликовський розвивав методологічний інструментарій психологічної інтерпретації, виокремлюючи *психолінгвістичні* методи (експеримент і спостереження) [6], що й сьогодні залишаються актуальними. Основою *експерименту* в мистецтві він уважав мислення й страждання, а основою творчого *спостереження* – тільки мислення, метою якого є «пізнання людини, аналіз душі людської, розкриття психології взаємин між людиною і суспільством, постановка моральних завдань, а також проблема щастя». На основі цього критерію він поділяв письменників на (а) *письменників-спостерігачів* і (б) *письменників-експериментаторів*, акцентуючи, що «вибір автором однієї з двох форм художнього пізнання зумовлений складом його розуму, природним даром і специфікою будови душевного організму» [«Психологія думки і почуття. Художня творчість. Основи ведаїзму» (1909)]. Дослідник висловлював думки про суттєву роль художньої інтуїції у творчому процесі та індивідуальній психології художника.

Психологічне спрямування мали й мовознавчі праці вченого, присвячені *питанням людської психіки як мовного суб'єкта, ролі підсвідомості в мові, духовного обличчя мови, індивідуального мовлення* тощо. Великий вплив на формування його мовомислення мали праці

відомих інтелектуалів тієї доби. Ідея німецького мовознавця Германа Пауля про виведення всіх фактів мови з індивідуальної психіки, думки англійського антрополога Едварда Тейлора про анімізм (існування душі) та насамперед концепція Олександра Потебні про зв'язок мови і мислення й визначили контекст подальших наукових студій Д. Овсянико-Куликовського.

Питання психології мови послідовно й ґрунтовно висвітлені в працях «Мова і мистецтво» (1895), «Нариси науки про мову» (1896), «Про значення наукового мовознавства для психології думки» (1901), «Із синтаксичних спостережень. До питання про вживання індикатива у ведійському санскриті» (1896), «Синтаксичні спостереження. До питання про складний присудок» (1897–1899). Взаємозв'язок мови й психології дослідник убачав у низці чинників. Найважливішими передумовами реалізації слова, на його думку, є *членороздільне мовлення з відповідними особливостями нервової системи та людської психіки*. «Де немає цих передумов, там немає й слова», – писав він у праці «Про значення російського мовознавства для психології думки». Мовлення учений пов'язував насамперед із мисленнєвими асоціативно-аперцепційними процесами: ця проблема й нині привертає увагу психолінгвістів.

Д. Овсянико-Куликовський високо поцінював напрацювання О. Потебні й розвинув ідеї свого вчителя, доповнивши їх теорією про значення емоційності для творчості та творчий характер мови, що презентовано в праці «Потебня як мовознавець-мислитель» (1893). У ній увагу дослідника привертає психологічна ідея інтерпретації сутності поняття *слово*, за якою воно має не тільки *звукову форму і значення*, а ще й третій елемент – *уявлення* про це слово. Таке твердження презентує розуміння *психологічного* значення, яке гіпотетично виокремлюють сучасні психолінгвісти. На думку В. Свищо, мислитель «пропонує власну психофізичну концепцію слова, в межах якої слово набуває самостійного онтологічного статусу. В цьому проявляється принципова відмінність поглядів Д. Овсянико-Куликовського порівняно з О. Потебнею, який вважав, що слово набуває значення тільки в мові» [8, с. 183].

У полі зору вченого була й проблема інтерпретації *психології національностей*, яку він зводив до збереження й вивільнення розумової і вольової енергії. У його праці «Психологія національності» (1922) простежуємо актуалізацію ідеї щодо виокремлення нового психолінгвістичного напрямку – *етнопсихології*, у коло питань якої входить *дослідження особливостей національної психіки*, взаємозв'язок понять *національність* та *підсвідомі процеси психіки*. Д. Овсянико-Куликовський намагався визначити *принципи національної політики та статус національних мов*. Крім того, характеризуючи вплив психологічного чинника на розвиток культури й мови, він звернув увагу на *роль екстазу* в моделюванні мовного супроводу національних обрядів. У праці «Досвід вивчення вакхічних культур індоєвропейської давнини у зв'язку з роллю екстазу на ранніх щаблях розвитку громадськості» (1883) писав про те, що історія танців, співу, музики й поезії з урахуванням аспектів релігійного життя людства зведена у своїй психологічній основі до історії культурно-психічного чинника, що називається екстазом.

Д. Овсянико-Куликовського високо цінували його сучасники, праці яких теж стали нині бібліографічною рідкістю. Зокрема, А. Ветухов у статті «Мова, поезія і наука» (Харків, 1894)* простежує проблему природи мови в роботах О. Потебні та Д. Овсянико-Куликовського; Б. Лезін у науковій розвідці «Художня творчість як особливий вид економії думки» (Харків, 1911) торкався теми гармонізації позасвідомої та свідомої сфери думки в процесі спостереження довкілля; Т. Райнов у дослідженні «Психологія творчості Д. М. Овсянико-Куликовського» (Харків, 1914) аргументовано оцінював методологію Д. Овсянико-Куликовського в дослідженні психології творчості, описував факти його біографії, ретельно зберігав конспекти лекцій свого вчителя, присвятивши наставникові кілька ґрунтовних досліджень, зокрема статтю «Вступ до феноменології творчості» (1914).

Висновки. Отже, ім'я Д. Овсянико-Куликовського увиразнює авторитет національної науки у сфері психолінгвістики, хоч ідеї вченого варто розглядати в мультидисциплінарній парадигмі знань. Учений писав російською, оскільки це було продиктоване ідеологією тоталітарної держави, однак його варто вважати уособленням України та українського етносу.

*Тут і далі назви праць подаємо в перекладі українською мовою.

Психологічний світ особистості він простежував на власній психології та на творчих біографіях представників найвищого суспільного прошарку. Поділяючи концепцію О.Потебні про психологічну природу мови, Д. Овсянико-Куликовський поглибив її теорією про емоційний характер мови. У своїх наукових пізнаннях учений найчастіше зосереджувався на проблемах осмислення (1) власної психокорекції, (2) психології творчості, (3) психології геніальності, (4) мислення й творчості, (5) методології творчості (спостереження та експеримент), (6) механізмів взаємодії безсвідомого, підсвідомого та свідомого у творчому процесі, (7) індивідуального «Я», (8) психології мови. Усі перераховані проблеми до сьогодні в центрі уваги психолінгвістів, насамперед українських.

Перспектива дослідження пов'язана з потребою створення історії української психолінгвістики. Слід виробити нові критерії аналізу надбання інших українських науковців, які збагачували українську науку. Російськомовні тексти українських учених необхідно перекласти українською мовою. Важливим є укладання біобібліографічного покажчика Д. Овсянико-Куликовського, оскільки вітчизняні напрацювання повинні лягти в основу сучасних посібників та підручників із психолінгвістики.

Список використаної літератури

1. Вакуленко С. В. Естетична вартість слова в концепції Дмитра Овсянико-Куликовського. *Вісник Харків. ун-ту*. № 411 : Спадщина Д. М. Овсянико-Куликовського та сучасна філологія / редкол.: Л. Г. Авксентьев (відп. ред.) та ін. Харків : «ОКО», 1998. С. 20–26.
2. Голобородько Я. Літературознавець психоаналітичного напрямку (До 160-річчя від дня народження Дмитра Овсянико-Куликовського). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 2. С. 2–6. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2013_2_2.
3. Загурська Е. В. Психологічний спадок Д. М. Овсянико-Куликовського: важливість мультидисциплінарного підходу. *Науковий вісник Херсон. держ. університету*. Серія : Психологічні науки. 2017. Вип. 2 (1). С. 145–149. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_2\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_2(1)_27).
4. Космеда Т. А. Лінгвофілософська категорія оцінки в системі поглядів Д. М. Овсянико-Куликовського. *Вісник Харків. ун-ту*. № 411 : Спадщина Д. М. Овсянико-Куликовського та сучасна філологія / редкол.: Л. Г. Авксентьев (відп. ред.) та ін. Харків : «ОКО», 1998. С. 267–273.
5. Ладига О. І. Суспільно-політична думка в Російській імперії другої половини XIX – на початку XX століття. Д. М. Овсянико-Куликовський : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2003. 20 с.
6. Матвеева Т. С. Спостереження та експеримент у концепції психології художньої творчості (дослідження Д. М. Овсянико-Куликовського в контексті українського літературознавства). *Вісник Харківського університету*. № 411 : Спадщина Д. М. Овсянико-Куликовського та сучасна філологія / редкол.: Л. Г. Авксентьев (відп. ред.) та ін. Харків : «ОКО», 1998. С. 66–73.
7. Папіш В. А. Лінгвопсихоакцентуація елітарної мовної особистості: теорія, історія, дискурсивна практика: моногр. / передне слово, наук. ред. проф. Т. А. Космеди. Вінниця–Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2022. 456 с.
8. Свищо В. Ю. Філософія мови Дмитра Овсянико-Куликовського : монографія. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 216 с.

References

1. Vakulenko, S. V. (1998). Estetychna vartist slova v kontseptsii Dmytra Ovsianyko-Kulykovskoho [The aesthetic quality of the word in the concept of Dmitry Ovsyanyko-Kulikovskiy]. In: *Visnyk Kharkivskoho universytetu [Bulletin of Kharkiv University]*. № 411: Spadshchyna D. M. Ovsianyko-Kulykovskoho ta suchasna filolohiia. Kharkiv: "OKO", 20–26 (in Ukr.).
2. Holoborodko, Ya. (2013). Literaturoznaveets psykhoanalytychnoho napriamu (Do 160-richchia vid dnia narodzhennia Dmytra Ovsianyko-Kulykovskoho) [Literary knowledge of the psychoanalytic directly (Until the 160th anniversary of the birthday of Dmitry Ovsyanyko-Kulikovskiy)]. In: *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli [Ukrainian literature in a foreign school]*, 2, 2–6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2013_2_2 (in Ukr.).
3. Zahurska, E. V. (2017). Psykholohichni spadok D. M. Ovsianyko-Kulykovskoho: vazhlyvist multydystryplinarnoho pidkhodu [Psychological decline of D. M. Ovsyanyko-Kulikovskiy: the importance of a multidisciplinary approach]. In: *Naukovyi visnyk Kherson. derzh. Universytetu. Serii : Psykholohichni nauky [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological Sciences]*, 2 (1), 145–149. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_2\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_2(1)_27) (in Ukr.).
4. Kosmeda, T. A. (1998). Lihvofilosofska katehoriia otsinky v systemi pohliadiv D. M. Ovsianyko-Kulykovskoho [Linguistic and philosophical category of assessment in the system of views of D. M. Ovsyanyko-Kulikovskiy]. In: *Visnyk Kharkivskoho universytetu [Bulletin of Kharkiv University]*. № 411: Spadshchyna D. M. Ovsianyko-Kulykovskoho ta suchasna filolohiia. Kharkiv: "OKO", 267–273 (in Ukr.).

5. Ladyha, O. I. (2013). Suspilno-politychna dumka v Rosiiskii imperii druhoi polovyny XIX – na pochatku XX stolittia. D. M. Ovsianyko-Kulykovskiy [Suspicious political thought in the Russian Empire from the other half of the 19th century to the beginning of the 20th century. D. M. Ovsyaniko-Kulikovsky]. Extended abstract of PhD dissertation (World History) Luhansk, 20 (in Ukr.).

6. Matveieva, T. S. (1998). Sposterezhennia ta eksperyment u kontseptsii psykholohii khudozhnoi tvorchosti (doslidzhennia D. M. Ovsianyko-Kulykovskoho v konteksti ukrainskoho literaturoznavstva) [Careful and experimental approach to the concept of psychology of artistic creativity (research by D. M. Ovsyanyko-Kulikovsky in the context of Ukrainian literary studies)]. In: *Visnyk Kharkivskoho universytetu [Bulletin of Kharkiv University]*. № 411: Spadshchyna D. M. Ovsianyko-Kulykovskoho ta suchasna filolohiia. Kharkiv: "OKO", 66–73 (in Ukr.).

7. Papish, V. A. (2022). Linhvopsykhoaktsentuatsiia elitarnoi movnoi osobystosti: teoriia, istoriia, dyskursyvna praktyka [Linguistic psychoaccentuation of an elite language personality: theory, history, discursive practice]: monohrafiia. Vinnytsia–Uzhhorod: Polihraftsentr «Lira» (in Ukr.).

8. Svyshcho, V. Yu. (2021). Filosofii movy Dmytra Ovsianyko-Kulykovskoho [Philosophy of Dmitry Ovsyaniko-Kulikovsky's language]: monohrafiia. Uzhhorod: Vyd-vo UzhNU «Hoverla», 216 (in Ukr.).

**IDEAS PROMOTED BY DMYTRO OVSIANYKO-KULIKOVSKYI
WITHIN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN
PSYCHOLINGUISTICS**

*Vitalija Papish, Doctor of Philological Sciences,
Associate Professor, Professor of the Department of Ukrainian Language,
Uzhgorod National University
(Uzhgorod, Ukraine)*

e-mail: vitalija.papish@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2609-1620>

Scopus-Author: 57782623900

Abstract. Introduction: *D. Ovsianyko-Kulykovskiy is considered the iconic figure of the Ukrainian science, significant representative of the Kharkiv psycholinguistic school, disciple and follower of the Potebnia's theory. For the reason that mostly his works were published in Russian language his personality has evinced less interests of the modern scientists, however due attention is to be given to his ideas within the system of modern sciences the part whereof is psycholinguistics.*

Purpose: *The main subject of this scientific article is to draw attention to the pivotal provisions of the scientific concept of D. Ovsianyko-Kulykovskiy, to generalize scientific material he accumulated and demonstrate how his psycholinguistic ideas are re- interpreted and promoted nowadays. The subject of observation is the system of idea on psychological phenomena by D. Ovsianyko-Kulykovskiy what may be considered principal for modern Ukrainian psycholinguistics.*

Results: *The article contains analysis the outstanding contribution made by D. Ovsianyko-Kulykovskiy to the development of the Ukrainian psycholinguistics. Some his ideas are actualized such as provisions of his psycholinguistics theory focused on the psychology of human giftedness, role of irrational aspect for text creation, psychological nature of a word, psychological interpretation of a text, associative – imperceptive processes, psychology of ethnicity. Special attention is paid to the problems he dealt with as the interrelation of psychic and artistic vision of the world by an artist, role of artistic intuition.*

It is found out that working on the subject of displaying norms and pathologies in the language the Ukrainian scientist "came closer" to the notion of the accentuated language, particularly to the ideas of psychoaccentuation.

Herein given characteristics of the instruments of psychological interpretation of the linguistic phenomena, in particular, psycholinguistics methods, applied by the science: it is mostly experiment and observation. D. Ovsianyko-Kulykovskiy is represented as promoter of the ideas by O. Potebnia on the psychological nature of the language owing to development of the theory of emotional and creative nature of the language. The reasons given why the creative heritage of the Ukrainian scientist has been out of attention and given names of his contemporaries who highly appreciated his scientific input.

Originality. *The article presents systematization of psychological ideas of D. Ovsianyko-Kulykovskiy, which theretofore have not been clearly outlined or analyzed as ingredient of other ideas. His ideas are relevant nowadays and significant for evolvement of the Ukrainian psycholinguistics.*

Conclusions and specific suggestions of the author. *Dmytro Ovsyaniko-Kulikovsky concept is worth and due to be promoted. The prospects for studies are conditioned by the fact that it is necessary to terminate blank*

gaps in the history of the national psycholinguistics by incorporating in the Ukrainian historiography postulates of the theory by Dmytro Ovsianyko-Kulykovskyi.

Key words: *accentuated writing, national historiography, norms and pathologies in the language, D. Ovsianyko-Kulykovskyi, O. Potebnia, Psychological nature of a word, Psycholinguistic theory, experiment.*

Надійшла до редакції: 12.03.24.

Прийнято до друку: 29.04.24